

Eesti Rahva Muuseum 2023

Eesti Rahva Muuseum: 2023	3
Majandustegevus: 2023	7
Teadusosakond: 2023	8
Rahvakultuuri koolitus- ja teabekeskus: 2023	11
Hariduskeskus: 2023	14
Kogude osakond: 2023	16
Esemekogud	19
Arhiiv	20
Raamatukogu	21
Fotokogu	22
Audiovisuaalne kogu	23
Konserveerimisosakond: 2023	24
Näitused: 2023	27
Väljaanded: 2023	31
Programm: 2023	36
Heimtali muuseum: 2023	38
Muuseumipood: 2023	40
Kommunikatsioon ja turundus: 2023	41
ERMi Sõprade Selts: 2023	42

Tekstid: Eesti Rahva Muuseum 2022, Agnes Aljas, Sirle Puusepp; majandustegevus, Rein Kinkar; teadusosakond, Agnes Aljas; rahvakultuuri koolitus- ja teabekeskus, Ellen Värvi; hariduskeskus, Kaari Siemer; kogude osakond, Riina Reinvelt; arhiiv, Tiina Tael; raamatukogu, Karin Kiisk; fotokogu, Kairi Kaelep; audiovisuaalne kogu, Gerd Raassalu; konserveerimisosakond, Kristiina Piirisild; näitused, Reet Mark; väljaanded, Agnes Aljas; kultuuriprogramm, Saale Randaru; Heimtali muuseum, Tuuli Tubin McGinley; kommunikatsioon ja turundus, Aivi Jürgenson; muuseumipood, Liina Kuzemtšenko ; ERMi Sõprade Selts, Sirje Madisson
Makett: Roosmari Kurvits
Küljendus ja keeletoimetus: Tuuli Kaalep

Esikaanel vaade näitusele „Nelja jalaga maa peal. Eesti talutool“. Foto Berta Jänes

Eesti Rahva Muuseum: 2023

2023. aasta oli ERMile uute arenduste ja projektide käivitamise aasta, mis tõi muuseumi mitmekülgse sündmusprogrammi. ERMi näitusi, sündmusi ja tuure külastas pea 165 000 inimest. Näitusi toimus ligi 40, giidituure üle 600 (sh võõrkeeltes 287), haridusprogrammides osales pea 10 000 inimest, lisaks toimus üle 130 etenduse ja kontserdi ning enam kui 180 muud sündmust.

ERM on jätkuvalt hinnatud ja atraktiivne muuseum, millele 2023. aasta andis juurde jõudu ja tunnustust. Uusi näitusi luues seati esiplaanile külastajakogemus ja ligipääsetavus, näitused põhinevad ERMi teadustööl ja kogudel ning ollakse esemepärandi konserveerimise, digiteerimise kui ka muuseumihariduse kompetentsikeskus.

Olulisimaks 2023. aasta näituseks oli interdistsiplinaarse humanitaarteadusprojektina arendatud näitus „Õige keha, vale keha?“, mis uuris keha kultuurilist tähendust läbi aegade. Lõpule jõudis talumööbli uurimisprojekt, mille käigus ilmus kogumik ja avati näitus „Eesti talutool. Nelja jalaga

maa peal“. Külastajate lemmikud olid ka näitus „Konrad Mägi. Seninägemata maalid“, „Sõnumid kolmnurgas. Näitus Eesti XX sajandi suveniirrätikutest“. Tekstiilkunstnik ja akadeemik Anu Raua 80 aasta juubelile pühendatud näitus „Elumustrid“ vallutas suvel kogu Heimtali – muuseumi, rahvamaja ja Heimtali koolimaja. Võimas Raua vaibanäitus tõi tuhanded huvilised Heimtalisse ning pani kohalikud oma piirkonna üle uhkust tundma. Lisaks avati Tampere, Vapriikki muuseumis ERMi esimese suure välisnäitusena muinasjutunäitus „Oli pa kerran...“, mida tuli vaatama üle 190 000 külastaja. Püsinäitus „Kohtumised“ sai keelte valikusse ka ukraina keele.

Näituste juurde pakuti laia valikut teadusseminare ja publikuprogrammi. „Õige keha, vale keha?“ vestlusringides kohtusid huvilistega näiteks priimabaleriinid Kaie Kõrb ja Age Oks, rahvusvahelise edu saavutanud Eesti dokumentaalfilmi „Savvusanna sõsarad“ režissöör Anna Hints ja paljud teised. Näitusega seotud konverents tõi ERMi

Eesti Vabariigi 105. aastapäeva tähistamine. Foto Arp Karm

täismaja uurima kehakäsitluste muutumist ajas. Samamoodi pakkus näitus „Eesti talutool. Nelja jalaga maa peal“ tugevat publikuprogrammi ja õpitube ERMi konservaatoritelt.

Sügisest toimusid kord kuus ka ERMi perepäevad, mille eriilmelised tegevused tõukusid samuti näitustest. Hariduskeskuses valmis Audentese erakooliga kaheaastase Erasmus+ projekti raames digitaalne ajaraännaku programm „Digirännak 1991“ ning üle-eestiline ajaraännak viis lapsed sel korral tagasi „Jüriöö 1343“ aega.

ERMi kogude osakonnas lõppesid suured digiteerimisprojektid, mille materjal on jõudmas Muuseumide Infosüsteemi MuIS. Digikogude suurenenud kasutusest annab tunnistust MuISi kasutamine, kus ERMi museaalide infot vaadati üle 5 miljoni korra ning museaali kujutis laeti alla enam kui 37 000 korral.

Maikuus pälvis ERM Eesti Keskkonnajuhtimise Assotsiatsioonilt roheline muuseumi märgise. Sellega tunnustati muuseumi aktiivse tegutsemise eest oma tegevuse jätkusuutlikumaks muutmisel. Rohelise muuseumi märgise taotlemisele eelnes ERMis 20 inimesega aktiivse töörühma loomine ning kogu ERMi tegevuse kaardistamine keskkonnahoidlikust vaatenurgast.

Kantar Emor viis läbi traditsioonilise muuseumide tuntuse ja atraktiivsuse uuringu, kust nähtus, et Eesti inimesed nimetavad muuseumidele mõeldes esimesena ERMi ning ERMi külastanud inimesed on oma kogemusega ülimalt rahul. 2023. aastal külastatigi kõige rohkem ERMi ja Lennusadamat, seejuures 23% Eesti elanikest peab ERMi oma lemmik- või parimaks muuseumiks ning viiendik elanikkonnast plaanib muuseumi uuel aastal külastada.

ERM ja Eesti Kirjandusmuuseum uuendasid koostöölepingut. Samuti uuendati 2023. aastal koostöölepingut Tartu Kõrgem Kunstikool Pallasega. Foto Berta Jänes

2023. aastal jagati Eesti Rahva Muuseumile heldelt tunnustust. ERM oli kolleegide ja koostööpartnerite poolt nomineeritud Eesti muuseumiauhindadele seitsmes kategoorias üheksast: aasta näitus – „Õige keha, vale keha?“, konserveerimistöö – mööblikomplekti konserveerimine (ERM A 975:21, 43–47); muuseumihariduse edendaja – Projekt „Digiajarännak 1991“, muuseumikogu arendaja – „Pildike, pildike MuSi seina peal. Esemepärandi digiteerimine. Laureaatideks said kogukonna sõber – „Kogukonnaga koos. Näituse „Anu Raud. Elumustrid“ korraldamine Heimtali küla kogukonnas ja kogukonnale mõeldes“ (Anu Raud, Tuuli Tubin McGinley; muuseumiuuendaja – teadusosakonna muuseumivaldkonna ja museoloogia arendus (Pille Runnel, Agnes Aljas); teadustrükis – „Keeruliste aegade kiuste. Gustav Ränga päevikud 1939–1948“ (koostajad Indrek Jääts ja Marleen Metslaid).

Samuti pälvis ERM Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi aasta sõbra 2023

tiitli, lisaks pikaajalisele koostööle toodi esile ERMi panust rahvatantsu ja -muusika toetuseks ka suurpidude vahelisel ajal ning ERMis toimuvat sarja „ERM tantsib“, kus on osalenud üle 20 rahvatantsurühma.

ERM pälvis ka Eesti Pimedate Liidu tunnustuse „Aasta tegu 2023“ näituste „Õige keha, vale keha?“ ja „Sõnumid kolmnurgas. Näitus Eesti XX sajandi suveniirrätikutest“ kirjeldustölgete koostamise ning kirjeldustölgkega giidituuride korraldamise eest.

ERMi 114. sünnipäeva tähistati auhinda andmisega – Oskar Kallase stipendiumi pälvis Kõrgema Kunstikooli Pallas mööbliosakonna restaureerimise suuna õppejõud ja pikaajne ERMi koostööpartner Annes Hermann. Ferdinand Linnuse stipendiumi ehk ERMi kolleegipreemia sai püsinäituste produtsent Tiit Sibul. Muuseumi giidid valisid endi hulgast aasta giidipreemia vääriliseks Eve-Liis Abroi.

Mais lõpetasid ERMis oma Eesti visiidi Rootsi kuningas Karl XVI Gustav ja kuninganna Silvia. Foto Raigo Pajula

31.12.2023 seisuga oli ERMis 144 töölepinguga töötajat (neist 6 töötajat vanemapuhkusel)

Osakond	Töötajate arv
Kommunikatsiooni- ja turundusteenistus	11
Direktor	1
Finantsteenistus	3
Haldusteenistus	3
Hariduskeskus	10
Heimtali muuseum	4
Kogude osakond	16
Konserveerimisosakond	17 (neist 2 vanemapuhkusel)
Koostöövõrgustike koordinaator	1
Müügi- ja teenindusosakond	58 (neist 4 vanemapuhkusel)
Personaliteenistus	1
Juhiabi	1
Teadusosakond	17
IKT teenistus	2

Majandustegevus: 2023

2023. aastal oli ERMil kultuuriministri käskkirjaga kinnitatud eelarve alusel riigieelarvelisi vahendeid kasutada kokku 9 648 000 eurot. Seejuures tegevuskuludeks 3 632 000 eurot ning investeeringuteks 13 000 eurot. Üüriks ja üüriteenusteks Riigi Kinnisvara AS-le eraldati 6 003 000 eurot.

Riigi eraldatud summadele lisandusid toetused kogusummas 2 510 000 eurot, millest enamiku moodustasid Eesti Kultuurkapitali toetus ERMi uue hoone ehituse katteks – 2 216 000 eurot, välisloetuse esemepärandi digiteerimiseks 116 000 eurot ning teaduse baasfinantseerimine summas 45 000 eurot.

Majandustegevuse tulust (kokku 2 491 000 eurot) teeniti näitustegevuse, haridusprogrammide ja kultuurisündmuste korraldamisega 685 000 eurot. Toitlustamise ja muuseumipoe käibed olid vastavalt 986 000 eurot ning 327 000 eurot, rendisündmuste ja muu tulu – 493 000 eurot. Sellele lisandus 2022. aasta omatulu jääk summas 339 000 eurot.

Investeeringuid pea 28 000 euro eest tehti 15 000 euro ulatuses Raadi mõisasüdame ehitustöödena ning 13 000 eurot eest uue näituse „Õige keha, vale keha?“ arenduse koosseisus.

ERM 2023	Eurot
Kasutada olevad rahalised vahendid	14 648 706
Riigieelarve	9 648 031
Kultuurkapital	2 272 216
Euroopa Liidu toetused	129 756
Muud toetused	107 991
Majandustegevusest	2 490 711
Tegevuskulud	11 495 923
Tööjõukulud	3 731 825
Majandamiskulud	7 764 098
Muud kulud	852 374
Põhivara amortisatsioon	852 374
Investeeringud	27 728

Teadusosakond: 2023

2023. aastal juhtis ERM ühte, osales viies ning vedas üheksat asutuse täies mahus omafinantseeritud teadusprojekti.

Eesti etnoloogia vallas olid tähelepanu all toidukultuur, taaskasutus, diasporaauuringud, kehakäsitlus ja 2024. aastal toimuva loovuurimusliku projekti „Kellele kuulub öö?” ettevalmistavad uuringud.

Etnoloogia ajaloo suunal tegeleti soome-ugri uuringute, Eesti etnoloogia ajaloo ning kogude päritolu küsimustega. Ilmusid kogumikud „Keeruliste aegade kiuste. Gustav Ränga päevikud 1939–1948” (Marleen Metslaid, Indrek Jääts) ning „Ääremaadel kõndija. Reisikirjeldusi soome-ugri aladelt” (Indrek Jääts). Koostamisel on Eesti etnoloogia digitaalne bibliograafia.

Museoloogia uurimissuuna keskmes olid muuseumide andmestumise ja ühiskondliku mõju uuringud, alguse sai aktiivne muuseumi-, disaini- ja IKT-valdkonna koostöö pärandirakenduste loomisel.

Aasta jooksul toimus kuus konverentsi ja seminari, mis keskendusid Eesti ja soome-ugri etnoloogia, etnoloogia ajaloo ning museoloogia valdkonna uuringutele. ERMi teadustöötajad pidasid üle 20 ettekande teaduskonverentsidel, ilmus ligi 40 teaduspublikatsiooni ja -artiklit ning ligi 30 populaarteaduslikku artiklit; peeti populaarteaduslikke ettekandeid, esineti meedias enam kui 50 korral, täiendati muuseumikogusid ööelu, tarbimise ja teiste argikultuuri materjalidega ning osaleti eksperdina program-

Indrek Jäätsi koostatud soome-ugri välitööde raamatu „Ääremaadel kõndija” esitus. Foto Arp Karm

Teadusosakond: 2023

minõukogudes ja komisjonides, juhendati uurimistöid, anti sadu konsultatsioone ning peeti üle 30 loengu ERMis ja ülikoolides.

Aasta jooksul auhinnati ERMi konverentse (Eesti Konverentsibüroo aasta konverents EMYA 2022), väljaandeid (muuseumide aastaauhind teadustrükise kategoorias „Keeruliste aegade kiuste. Gustav Ränga päevikud 1939–1948“, koost Marleen Metslaid, Indrek Jääts; näitusi, näiteks statistikaameti Andmepärli 2023 konkursi finalist oli näitus „Numbripõnevus. Arutlus andmetest ja mõõtmisest; Eesti Kultuurkapital tunnustas Liisi Jäätsi ja näitust „Nelja jaga maa peal. Eesti talutool“ ning aastapreemia-

ga pärjati näitus „Õige keha, vale keha?“) ja arendusprojekte (Muuseumide aastaauhindade muuseumiuuendaja laureaadiks olid ERMi museoloogia töörühma arendusprojektid, Pille Runnel, Agnes Aljas). Ellen Värp pärjati Jakob Hurda auhinnaga.

2023. aastal kogunes ERMi teadusnõukogu koosseisus Mari Sarv, Arko Olesk, Art Leete, Inna Jürjo ja Kristi Jõesalu.

ERMi ja Baltisaksa Kultuuri Seltsi ühisseminaril „Baltisaksa ihu ja hing“ käsitleti kehalisusega seotud kultuuriloolisi küsimusi. Töötoas valmisid klassikalised baltisaksa köögi suupisted, magusroad ja joogid. Foto Arp Karm

Projektid

ERMi juhitavad teadusprojektid

- Eesti etnoloogi Gustav Ränga sõjaaegsed päevikud (uurimine ja publitseerimine) (hõimurahvaste programmi teadus- ja arendusprojekt, 2022–2023). Vastutav täitja Marleen Metslaid, täitjad Indrek Jääts ja Svetlana Karm

Omafinantseeritud teadusprojektid

- Eesti diaspora: allikad ja representatsioonid (ERM10-6/2023-EE, 2023–2025). Vastutav täitja Aivar Jürgenson
- Eesti etnoloogia ajalugu (ERM10-6/2019-EE, 2019–2024). Vastutav täitja: Indrek Jääts
- Eesti Rahva Muuseumi püsiekspositsioonide kommunikatsioon (ERM10-6/2017-ER, 2017–2023). Vastutav täitja Pille Runnel
- Eesti talumööbel moderniseeruvus ühiskonnas (ERM10-6/2020EE, 2020–2024). Vastutav täitja Liisi Jääts
- Eesti toidukultuuri moderniseerumine ja toidupärandi tänapäevased rakendused (ERM10-6/2016-EE, 2016–2024). Vastutav täitja Anu Kannike
- Jätkusuutlik tarbimiskultuur: parandamine ja taaskasutus (ERM10-6/2021-SU, 2021–2025). Vastutav täitja Tenno Teidearu
- Palimpsestlikud mälestused: äärealade nomaadlikud välitööd (ERM10-6/2022-PA, 2022–2024). Vastutav täitja Nico Carpentier
- Uue vaimsuse materiaalne religioon ja esoteerikakaubandus (ERM10-6/2018-UU, 2018–2023). Vastutav täitja Tenno Teidearu
- Õelu etnoloogia (ERM10-6/2020-OO, 2020–2024). Vastutav täitja: Karin Leivategija

Osalus teistes teadusprojektides (Eesti)

- The Finno-Ugric Peoples of Russia: Negotiating Ethnicity and Religiosity (PRG1584, vastutav täitja Art Leete). Täitja Piret Koosa

- Mõistetamatuse mõtestamine rahvauundis: folkloristlikud vaated määramatusele (PRG670, vastutav täitja Ülo Valk, 2020–2024). Täitja Tenno Teidearu
- Mäletamise paljusid Balti ajaloomuuseumides: praktikad ja väljakutsed (PRG1097, vastutav täitja Ene Kõresaar, 2021–2025). Täitja Terje Anepaio

Osalus rahvusvahelistes koostööprojektides

- Euroopa loomeuuringute foorum (COST CA18136, 2019–2023). Vastutav täitja Pille Runnel
- Throwaway: The History of a Modern Crisis (House of European History, 2021–2024). Täitjad Kristjan Raba, Tenno Teidearu

Osalemine projektides seotud partnerina

- eCHOing – Kultuuripärandi elavdamine kõrgharidusest lähtuva avatud innovatsiooni abil (Erasmus+). Täitja Liisi Jääts
- COLOUR4CRAFTS (Horizon 2022). Täitja ja nõuandekoja liige Liisi Jääts

ERMi konverentsid

- 30.–31.03 ERMi aastakonverents „Õige keha, vale keha?“. Korraldaja Anu Kannike
- 11.–12.05 Konverents „Noorte hääled“. Korraldaja Liisi Jääts
- 8.06 Seminar „Kohanevad ja eksperimentaalsed muuseumid. Andmed, ühiskondlik mõju ja muuseumiarengud“. Korraldajad Pille Runnel ja Agnes Aljas
- 19.09 Seminar „Dekoloniaalne muuseumi Kesk- ja Ida-Euroopas“. Korraldaja Piret Koosa
- 20.10 Sümpoosion „Talutoast parketile. Arutelu tooli ajaloost ja disainist“. Korraldaja Liisi Jääts
- 26.10 Seminar „Baltisaksa ihu ja hing“, koostöös Baltisaksa Kultuuri Seltsiga. Korraldaja Anu Kannike

Rahvakultuuri koolitus- ja teabekeskus: 2023

Rahvakultuuri nõuandekeskus osales rahvakultuuri käsitlevate näituste loomisel, loengute, koolituste ja konsultatsioonide andmisel. Aasta alguses avati koostöös ettevalmistatud näitused „Nelja jalaga maa peal. Eesti talutool“ (Liisi Jääts) ja „Õige keha, vale keha?“ (Ellen Värv, Reet Piiri). ERMi sünnipäeva eel valmis näitus „Sõnumid kolmnurgas“ (Reet Piiri).

Uus koostöö sündis vaegnägijatega, kellele pakkusime rahvarõivaste tundmaõppimiseks loeng-töötuba, selleks valmisid ka uued meetodilised abivahendid.

Rahvakultuuri ja -kunsti alased loengukursused toimusid Tartu Kõrgema Kunstikooli Pallas I kursuse üliõpilastele, Haapsalu Kolledži käsitöötehnoloogia ja disaini eriala tudengitele, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku tekstiili üliõpilastele jne. Samuti osaleti kultuuriprogrammide nõukogudes, juhendati ja retsenseeriti üliõpilaste uurimistöid. Ettekandeid rahvakultuurist ja -rõivastest peeti nii ERMis, veebi vahendusel kui ka üle Eesti.

Rahvarõivaste valmistajate kool

2023. aastal möödus rahvarõivaste valmistajate koolitamise alustamisest Eestis juba 35 aastat. Laulva revolutsiooni ajal muutus oma juurte otsimine eriti oluliseks ja üha rohkem sooviti endale soetada kodukoha rahvarõivakomplekti. Seetõttu loodi 1988. aastal Tallinnas Rahvakultuuri Keskuse juurde rahvarõivaste valmistajate kool, eesmärgiga koolitada oma paikkonna rahvarõivaid, ajalugu ja kultuuri tundvaid inimesi. Eesti Rahva Muuseum, kus asuvad rikkalikud rahvarõivaalased eseme- ja arhiivikogud, ja töötavad rahvarõivauurijad, sai Rahvakultuuri Keskuse koostööpartneriks. 2005. aastast alates hakati rahvarõivaste valmistajaid koolitama ERMis ning kooli nimeks sai Rahvarõivaste valmistajate kool. 2023. aastal lõpetas oma kaheaastase koolituse uue nime all juba IX ja õppetööd alustas X lend (programmijuht Age Raudsepp).

Rahvarõivakooli IX lennu lõpetajad ja õpetajad. Foto Berta Jänes, ERM Fk

Laulu- ja tantsupidu

2023. aastal toimus XIII Noorte laulu- ja tantsupidu „Püha on maa“ (30.06–2.07). Peo õnnestumisse andis oma panuse ka ERM. Laulupidu ja rahvarõivad on lahutamatult seotud, mistõttu kasvas peo eel oluliselt vajadus rahvarõivaalase teabe järgi. Sellest tulenevalt toimusid nii muuseumis kui ka kohadel loengud rahvarõivastest ja rahvarõivakostüümide komplekteerimisest, andsime nõu rahvarõivaste valmistamise ja kandmise kohta, korraldasime rahvarõiva üksikosade valmistamiseks õpitubasid.

Peo ajal olime oma telgiga kohal Kalevi staadionil, osutades igakülgset abi rahvarõivaste parandamisel, korrastamisel ja puhastamisel. Lauluväljakul sai ERMi suures käsitöotelgis meistrite juhendamisel õppida mitmeid käsitöövõtteid ning andsime rahvarõivaalast nõu. Käsitöotelgi tegevusse kaasasime Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu ning selle alaliidu MTÜ Rahvarõivas käsitöömeistrid.

XIII Noorte laulu- ja tantsupeo rahvarõivakiirabi telgis parandati, puhastati ja korrastati, mida vaja. Foto Arp Karm, ERM Fk

Loengud ja koolitused

Rahvakultuuri teabekeskuse igapäevane töö on rahvakultuuri populariseerimine, nõustamine ja koolituste pakkumine. Traditsiooniks on kujunenud pärandtehnoloogiliste oskuste õpetamine. 2023. aastal toimus 37 koolituspäeva jooksul töötube 19 teemal, milles osales 142 inimest (korraldaja Age Raudsepp):

- 4.02 Tüllpitsi tikkimine – Külli Valk
- 11.02 Seto värvilise ornamendiga valge fileepitsi tegemine – Terje Lillmaa
- 18.02 Südamekujulise sõle tegemine – Indrek Ikkonen, Tiina Kull
- 18.-19.03 Raamatute köitmine ja parandamine – Silli Peedusk, Eve Kasearu
- 18. ja 25.03 Kaapkübara valmistamine – Piia Rand
- 25.-26.03 Niplispitsi tegemine algajatele – Külli Valk
- 15.-16.04 Kirivöö kudumine – Piia Rand
- 6.-7.05 Kirivöö kudumine – Piia Rand
- 10.06 Haapsalu salli kudumine – Pille Källe
- 22.07 Indigoga värvimine – Liis Luhamaa
- 23.07 Sünteetiliste värvidega värvimine – Liis Luhamaa
- 7.-11.08 Väikekandle valmistamine – Roland Suits
- 12.-13.08 Rahvusliku lilltikandi tikkimine – Külli Valk
- 16.09 Pastelde valmistamine – Katrin Koch-Maasing
- 16.09 Käsitööriistade teritamine – Roland Burk
- 23.-24.09 Vana puitmööbli hooldamine – Indrek Tirrul
- 28.10 Vatist kuuseehete valmistamine – Terje Kiho
- 28.-29.10 Niplispitsi tegemine (edasi jõudnutele) – Külli Valk
- 11.11 Seto värviliste ornamentidega punase fileepitsi heegeldamine – Terje Lillmaa
- 18.-19.11 Kirivöö kudumine – Piia Rand
- 18.-19.11 ja 3.-4.12 Kangastelgedel kudumine algajatele – Age Raudsepp

Hariduskeskus: 2023

Hariduskeskusele oli 2023. aasta tegus ja mitmekesine aasta. Mitmeaastase töö tulemusena valmis koostöös Joonmeediaga ERMi tegelussaali jooniste põhjal raamat „Ajalugu piltides“, mis osutus sedavõrd meenukaks, et sai ka kohe kordustrüki.

Samuti valmis koostöös Audentese era-kooliga kaheaastase Erasmus+ projekti käigus maailma esimene digitaalne ajarännak „Digirännak 1991“. ERMi ja EAÜSi eestvedamisel toimuva iga-aastase üle-eestilise ajarännaku teemaks oli „Jüriöö 1343“, millest võttis osa 1800 inimest üle Eesti. Lõpule jõudis Erasmus+ projekt (2021–2023) „Digital solutions for applied heritage – exploring transnational learning opportunities“, mille raames valminud maailma esimene digitaalne ajarännak „Digirännak 1991“ sai Muuseumiroti nominatsiooni hariduse kategoorias.

Aasta jooksul toimus 459 haridusprogrammi, milles osales orienteeruvalt 10 000 inimest. Kokku tehti 626 giidituuri, neist eesti keeles 339 ja võõrkeeles 287. Toimusid eriprogrammid ja -tuurid tähtpäevade puhul ning korraldati kolm bussireisi – hõimuklubi kevadine väljasõit „LÄÄNEmeresoomeline IDA-Virumaa“, septembris „Liivlaste maa kahel pool riigipiiri“ ning novembrikuine „Kõhe Eesti“ Jõgeva- ja Lääne-Virumaal.

Jätkus programmide pakkumine Tartu linna koolidele Tartu linna HO riigihanke „Aktiivõppeprogrammid Tartu põhikoolide ja gümnaasiumite õpilastele humanitaar- ja sotsiaalvaldkonnas“ raames. Kokku telliti ERMilt 143 hanketundi.

Augustis toimus ERMis traditsiooniline muuseumihariduse infopäev, mis toob kokku õpetajad ja muuseumid. Foto Arp Karm

Valmisid haridusprogrammid ja metoodilised materjalid ajutistele näitustele („Õige keha, vale keha?“, „Sõnumid kolmnurgas“ ja „Nelja jalaga maa peal. Eesti talutool“, „Konrad Mägi. Seninägemata maalid“). Näitusele „Õige keha, vale keha?“ valmis laste nuputamisvihik ja püsinäitusele „Kohatumised“ uus marsruudikaart „Eesti usk“.

Koostöös TÜ muuseumiga toimus 2022/23. õppeaastal kord kuus noorte arheoloogide klubi põhikooliõpilastele. Klubi käis hooaja jooksul koos 9 korda. Klubi kevadreis viis noored Lõuna-Eesti arheoloogilistesse paikadesse.

Uuendusena alustati kirjeldustõlke põhiste tuuridega vaegnägijatele näitustel „Kohatumised“, „Õige keha, vale keha?“ ja „Sõnumid kolmnurgas“, samuti toimusid ekskursioonid erivajadusega külastajatele. Samuti alustas taas Covidi tõttu katkenud Tartu mäluasutuste ning Tartu Ülikooli psühhiaatriakliiniku koostöö, milles osaleb 11 Tartu mäluasutust, projekti koordinaatoriks on ERMi hariduskeskus.

Möödunud aastal oli ERMi hariduskeskus väga populaarne praktikakoht. Aasta jooksul käis praktilal 16 tudengit, neist 9 VOCOst, 6 Tartu Ülikoolist ning 1 Helsingi Ülikoolist.

Hariduskeskus koordineeris 14. muuseumiõpetajate suvekooli „Nüüdisaegne õpikäsitus muuseumis. Koosõppimise kogemused ja võimalused“, mis toimus Lääne-Virumaal. Suvekoolis osales üle 50 muuseumiõpetaja üle Eesti.

Tartu Mementoga tähistasime märtsiküüditamise ja Eesti Vabariigi aastapäeva, septembrist kogusime ERMis spetsiaalse intervjuuboksi toel külma sõja mälestusi rahvusvahelise projekti „Stories from Cold War Hotspots“ raames. Kogukonnatöö üheks oluliseks suunaks oli töö rahvusvahemusega, mille esimeseks väljundiks kujunes 24. oktoobril toimunud ümarlaud „Võime rääkida: Kas keel muudab meelt?“ (koostöös Tartu Ülikooli slavistika õppetooliga).

Kirjeldustõlkega tuur ERMi näitusel „Õige keha, vale keha?“. Foto Anu Ansu

Kogude osakond: 2023

2023. aastal registreeris end uurimissaali külastajate päevikus 610 uurijat. Kogudest laenutati välja 43 496 museaali. Kui uurijate arv jäi enam-vähem 2022. aasta tasemele, siis laenutatud museaalide arv kahekordistus. Teistele muuseumidele ja mäluasutustele laenutati eksponeerimiseks 2527 museaali.

Inventuurid toimusid viies kogus: postimuuseumi postiajaloo kogu, Tartumaa muuseumi fotokogu, zooloogia ja geoloogia kogu ning Heimtali muuseumi fotokogu.

Juulis lõppes teine kultuuriministeeriumi digiteerimise tegevuskava raames toimuv ning majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi kaudu rahastatav kaheaastane esemepärandi digiteerimisprojekt, mida vedas ERM. Kahe järjestikuse ja kokku neli aastat väldanud projekti käigus digiti 25 muuseumi kogudest 52 874 eset. Mõlema projekti maksumus oli 499 248 eurot ja tööd teostas OÜ Ratus koostöös Sven T OÜ-ga. Kui digiteerimist rahastati projekti vahenditest, siis iga muuseumi omavastutus oli nende esemete kirjeldamine Muuseumide Infosüsteemis. Tehtud töö vääris nominatsiooni muuseumide aastaauhindade jagamisel kogude arenduse kategoorias.

Tavapärase graafiku alusel jätkus uute museaalide registreerimine ja vastuvõtmine infosüsteemis. Kogud täienesid 6937 museaaliga, millest suurema osa moodustasid fotod ja negatiivid.

Lõpetati tikutoosietikettide digiteerimine. Ange Nimeta digis 2023. aasta jooksul 27 183 etiketti, kokku on kogus 132 981 etiketti. Kadri Vissel koostas hoidlate kaupa nimekirja digiteerimata A-kogu esemetest, mille pildistamisega alustati. Samuti alustati Tartumaa muuseumi fotokogu digiteerimisega, seegi töö jätkub 2024. ERMis digiti 12 687 fotot/negatiivi, ennistuskojas Kanut 2000 ERMi kogu negatiivi (peamiselt ERMi töötajate välitööd). Vastavalt ERMi standardile nimetati ja laeti digihoidlasse 582 037 faili

mahuga 13,18 TB. Digikujutise said 56 405 uut objekti.

Museaalide kirjeldamine infosüsteemis sai tagasilöögi, sest alates novembrist võeti kasutusele MuIS 2, mille töös esines väga palju tõrkeid ja vigu. See aeglustas töötamist, aasta jooksul kirjeldati 35 350 museaali. Lõpetati postiajaloo kogu sisestamine MuISi ülekandetabelisse ja kogu on nüüd uurijatele infosüsteemis kättesaadav.

Sarnaselt eelmisele aastale viibisid peavarahoidja Riina Reinvelt ja vanemkoguhoidja Kadri Vissel kuu aega Torontos Välis-Eesti Muuseumis, kus aitasid korrastada ja süstematiseerida foto- ning esemekogu. Koguhoidja Siret Saar koostas kirjeldustõlkeid ERMi näitustele ja aitas läbi viia mitmeid erivajadustega külastajate sündmusi.

Oktoobris toimus muinsuskaitseameti ja päästeameti juhtimisel kultuuriväärtuste päästmise lauaõppus, mille käigus testiti ERMi valmisolekut kriiside lahendamiseks ja saadi häid soovitusi muuseumi hädaolukorra plaani täiendamiseks.

Uue ettevõtmisena käivitus videoblogis nn kogukokkade sari, millega tutvustatakse ERMi arhiivis leiduvaid retsepte. Kogude osakonna töötajad valmistavad vanade retseptide järgi sööke, mida ühiselt ka degusteeritakse. See loob hea võimaluse tutvustada ühte osa ERMi kogust, mis muidu nii sageli uurijate tähelepanu ei pälvi.

Kogude osakond: 2023

Muuseum ja kogu	31.12.2023 seisuga
Eesti Rahva Muuseum	
Eesti kogu (A)	106 931
Soome-ugri kogu (B)	10 033
Muude rahvaste kogu (C)	3160
Kultuurilooline kogu (D)	22 327
Kunstikogu (K)	1640
Etnograafiline arhiiv (EA)	944
Topograafiline arhiiv (TA)	1124
Sanitaar-topograafiline arhiiv (San. Top)	370
Korrespondentide vastuste arhiiv (KV)	56 040 kaastööd (1501 köidet)
Arhiivkogu (Ak)	37 fondi (8028 säilikut)
Postkaardikogu (Pk)	8 fondi (2485 säilikut)
Fotokogu (Fk)	395 445
Filmiarhiiv (F)	324
Videoarhiiv (V)	1663
Fonoteek (Fn)	838
Etnograafiliste jooniste kogu (EJ)	23 772
Postimuuseum	
Postiajaloo kogu (PM PA)	52 638
Ümbrikute kogu (PM Ü)	13 fondi (8978 säilikut)
Markide kogu (PM M)	14 746
Esemekogu (PM E)	1630
Templikogu (PM T)	11 835
Arhiivkogu (PM Ak)	12 fondi (3188 säilikut)
Fotokogu (PM Fk)	29 805
Raamatukogu	4720

Kogude osakond: 2023

Heimtali Muuseum	
Esemekogu (HM E)	1851
Fotokogu (HM Fk)	682
Arhiivkogu (HM Ak)	1469
Tartumaa Muuseum	
Fotokogu (TM Fk)	24 250
Zooloogiline kogu (TM Z)	245
Geoloogiline kogu (TM G)	554
Arheoloogiline kogu (TM Ar)	2790
Arhiivkogu (TM Ak)	10
Esemekogu (TM E)	5777
Kunstikogu (TM K)	1673
Videokogu (TM V)	2

Uudishimupäeval toimusid erituurid ERMi kogudesse. Foto Anu Ansu

Kogude osakond: esemekogud

ERMi n-ö vanad esemekogud täienesid 2023. aastal 511 esemega, postimuuseumi kogusse võeti vastu 2 ja Heimtali muuseumi esemekogusse 48 eset. Infosüsteemis kirjeldatai 7870 eset.

Heimtali muuseumi esemekogu puhul väärib esile tõstmist koolikampsunite proovimudelite kollektsiooni vastuvõtmine (HM E 1819–1838). Halliste põhikoolile rahvuslike sugemete ja looduslähedaste (vormi) kampsunite loomise idee autor on tekstiilkunstnik Anu Raud, teostajaks Anu õpilane Riina Tomberg. 1999. aasta sügisel viidi idee ellu, kampsunite valmimist toetasid Silmet Grupp, Kultuurkapital ja Halliste vald.

Presidendi kantselei andis üle president Kersti Kaljulaidi ja tema abikaasa Georgi-Rene Maksimovski Eesti Vabariigi aastapäeva pidulikel vastuvõttudel kantud rahvariidekomplektid (A 1067). Setu, Tori, Põhja-Eesti, Mulgimaa ja Jämaja komplektid on valmistanud Eesti parimad käsitöömeistrid ja rahvariiete valmistajad.

Tartust jõudis kogusse 1930. aastate kasutamata käsitöölõngade kollektsioon (A 1070), mis üllatab oma värvikirevuse ja pooltoonide poolest. Pole ime, et naiskutsekoolide õpilased ja toonased meistrid suutsid valmistada nii peeneid ja maitsekaid tikandeid, kui neil olid kasutada sellised niidid ja lõngad. Eriti torkab nende lõngade kvaliteet silma võrdluses järgnenud nõukogude ajaga, mil käsitööks vajalikke materjale oli raske poest saada ja nii värvitoonid kui materjalid jätsid soovida.

1989. aastal vahetult enne Eesti Vabariigi taastamist müüdi Londonis sealne Eesti saatkonnahoone, mis oli tegutsenud terve nõukogude aja. Enne hoone müüki müüdi huvilistele maha ka vallasvara. Toona ositis sealt mõned esemed ka Londonis doktorantuuris õppiv Henrik Neuhaus. Tema annetusena jõudsidki ERMi kogudesse üks metallist supitirin, kaks metallvaasi ja riidest salvrätikud monogrammiga EV.

Halliste põhikooli vormikampsunid. ERM HM E 1822

Kogude osakond: arhiiv

Tavapäraselt tegeleti arhiivi kirjeldamisega elektroonilises andmebaasis MuIS, tulme korramise ning uurijate teenindamisega, kellele laenutati 5076 arhiivimaterjali.

2023. aastal sai arhiiv täiendust 373 arhiivisäiliku, 365 käsikirja, 30 joonise ja 37 postkaardi võrra. Suur töö tehti kogude kirjeldamisega MuISi andmebaasi – arhiivist kirjeldati 7 947 museaali ning fotokogust ligi 18 000 fotot. Toimus üleminek andmebaasile MuIS2, kuid selle puuduliku arenduse ja töökindluse tõttu vähenes tunduvalt kirjeldamise produktiivsus ning samuti olid häiritud kogude täiendamise toimingud, näiteks museaalide registreerimine andmebaasi ja vastuvõtt.

Arhiivis korrastati 24 arhiivkogu 555 säiliku, sh ERMi endise direktori Ferdinand Linnuse arhiiv (Ak 44, 159 säilikuga), doktor Sigrid Aru arhiiv (Ak 19-43, 72 s), väiksematest isikuarhiividest perekond Kosenkranius arhiiv (Ak 19-116, 28 s), perekond Supsi arhiiv (Ak 41-3, 23 säilikut), perekond Pillesaare arhiiv (Ak 27-16, 54 s).

Muuseumi käsikirjakogu sai täiendust kirjasatjate kaastööde näol. Korraldati 65.

teatmematerjali kogumise võistlus, millele laekus 171 tööd 132 autorilt (sh 17 osalejat Tartu Katoliku Hariduskeskusest õpetaja Aleksandra Sooniste juhendamisel). Põhi-teemadeks olid „Parandamine ja taaskasutus“ (56 tööd) ja „Lõhnad minu elus“ (68). Paljud kirjasatjad eelistasid kirjutada vabal teemal, valides sobiva varasemate uurimisteemade hulgast või jagades eluloolisi mälestusi ja kogemusi. Peapreemiad pälvisid parandamise ja taaskasutuse teemal Mare Must, lõhna teemal Rein Kaldma, vabateemalistest kirjasatjate kogemuslugudest hinnati kõrgemalt Hans Uba „Küttepuud ja kütmine. II osa“. Võistlusest tehti kokkuvõtteid ning tööde autoreid tänati kaastööliste päeval.

Lugusid koguti ka Rahvalugude veebilehe abil, kus jätkus Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutusega noorte laulu- ja tantsupeo teemaliste lugude korje ning toetasime Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi saunalugude kogumisel. Rahvalugude ja Teeme ära veebilehtede kogumiskampaaniatel kogutud mälestused salvestati ERMi arhiivi.

Ferdinand Linnuse arhiivi kartoteek. Foto Tiina Tael

Kogude osakond: raamatukogu

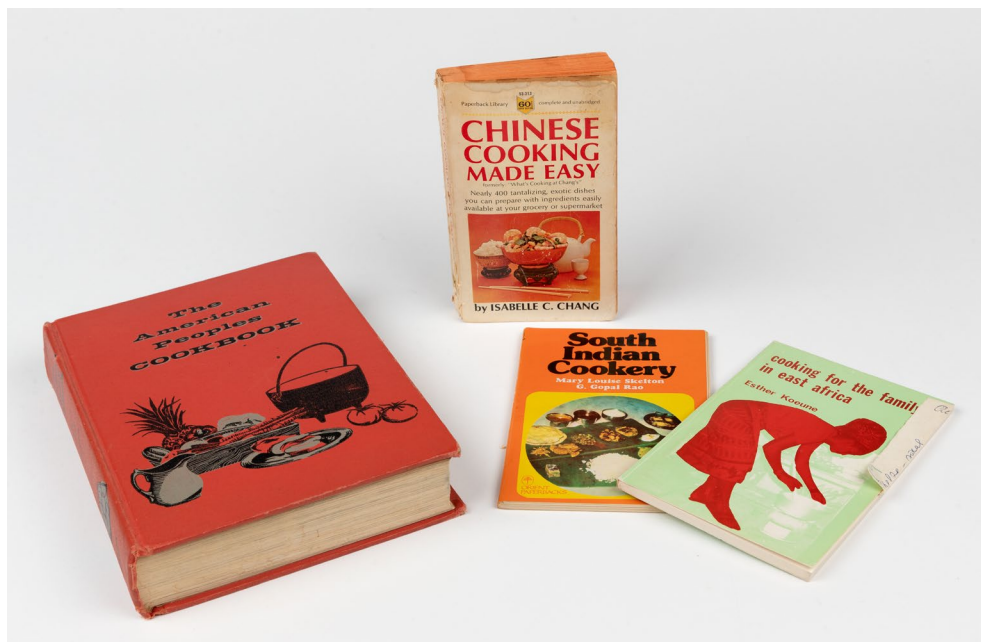
2023. aastal kasvas ERMi raamatukogu 281 teaviku võrra (neist annetused 142, ost 83, vahetus 23, muu 33). Registreeritud lugejaid oli aasta lõpuks 537.

Lõpule jõudis 2022. aastal alanud kokandusguru Linda Pettile kuulunud raamatute kogusse vastuvõtt ja e-kataloogi sisestamine. Kohaviidaga Petti tähistatud kogust leiab toiduhuviline uurija väga mitmekülgse valiku retseptiraamatuid erinevate maade rahvusköökidest või mingi kindla toiduaine kohta. On ka laiemalt kokandust ja toitumist käsitlevaid raamatuid. Lisaväärtuse kogule annavad Linda Petti omakäelised märkused ja kommentaarid retseptide juures. Täpse-

malt tasub selle kogu kohta lugeda 2023. aasta 12. oktoobri ERMi blogipostitusest „Linda Petti 105 ehk rännak toiduraamatute maailma“.

Uudiskirjanduse näitusi, mis kajastavad valikut raamatukogusse saabunud uutest trükistest, oli aasta jooksul kokku 11.

2023. aastal jätkus eelmisel aastal alanud ELNET Konsortsiumi pilootprojekt teadusandmebaaside juurdepääsu vajaduste väljaselgitamiseks rakenduskõrgkoolides ja positiivselt evalveeritud teadusasutustes. Projekti käigus oli ERMi töötajatel testperiოდiks juurdepääsud valitud teadusandmebaasidele.

Kokaraamatuid mitmelt mandrilt. ERMi raamatukogu, Linda Petti kogu. Foto Arp Karm

2023. aasta möödus MuSi uuenduse ootuses. Uuenenud andmebaasi oli lubatud korduvalt, kuid kasutuselevõtt on ikka ja jälle viibinud. Lõpuks novembri keskpaigas algasid koolitused, ja seejärel oli reaalset võimalus kasutama hakata. Nagu iga uue suure süsteemiga, käib ka töö MuS 2-ga algul üle kivide ja kändude.

Selline ootamine võimaldas teha rohkem kogukorrastusega seotud töid, kuid seadis pitseri fototulme hulga. Vastu võeti poole vähem fotosid kui aasta varem: laekus üle 5500 foto, millest 1557 olid negatiivid, 2303 paberfotod ja 1610 digitaalset päritolu.

Suurematest kollektsioonidest jätkus selgi aastal Stockholmi Eesti Päevalehe fotoarhiivi piltide (Fk 3051:22063–23897) ja Põltsamaa fotograafi Martin Maanso Põltsamaateemalistele fotode (ERM Fk 2903:14866–15969) vastuvõtt.

Tavapärast laekus kirjasaatjate võistlustöödega saabunud fotod ja ERMi sündmuste ja välitöödega seotud fotosid, lisaks

väliseestlastel kogutud fotosid rahvusliku moe teemadel (ERM Fk 3097) laulupidudel tehtud pildistusi koorilauljate ja rahvatantsijate esinemiskostüümidest (ERM Fk 3092) ja mitmetelt eraisikult saadud fotosid (ERM Fk 3087).

Toimus õnnelik taasleidmine, kui Kristjan Männa juhtus ERMi blogist lugema postitust „Kirjad Siberist“ Henriette Kärсна kirjadest kaugelt maalt koju. Nimelt oli ta ühe vanavarakaupmehe käest saanud Henriette ja Aarne Kärсна fotosid, ning otsustas need nüüd muuseumile anda (ERM Fk 3090). Tartu meditsiiniajaloo lünki täiendab Tartu linna polikliiniku peaarsti Sigrid Aru (1923–2007) fotokogu (ERM Fk 3094), mille andis ERMile varasem direktor Krista Aru. Põnevat uurimist pakuvad etnograaf Juta Saroni fotod Krimmi eestlastest (ERM Fk 3093). Juta, kelle emapoolsed esivanemad olid 1869. aastal Ambla kihelkonnast Krimmi ümberasunud, on kirjutanud raamatu „Eestlaste unistuste ja mälestuste Krimm“ (Tallinn, 2010). Etnoloogiaalast infot sai talletatud ERMi fotokogu varasalve vastuvõetud seeriaga ERM Fk 3096, milles on kogutud pildid Eesti etnoloogiateaduse ajaloo uurimisest.

Kuigi suuremaid digiteerimisprojekte pole viimastel aastatel olnud, jõudsid selgi aastal 2000 fotot Harry Duglase Tartu tänavate ja hoonete vaateid elektroonilist kanalit pidi uurijateni Ennistuskaja Kanut abiga. Tehti mitmeid fotokogu tutvustavaid blogipostitusi, olgu mainitud mõned: „Mälupilte Eesti Vabariigi sünnipäevast“, „Kohalikud pärivad sageli, et mida te siin uurite!“, „Kuninganna Silvia Eesti Rahva Muuseumis“, „„Meil nii hea, ett naa ett muudkui läse kija...“. Sõnumeid raudteelt“.

Elle Kuigo (Vunder) välitöödel trepil fotosid vaatamas. ERM Fk 3096:84

Kogude osakond: audiovisuaalne kogu

2023. aastal lisandus videokogusse 18 uut filmi. Suurema osa moodustab näitus „Nelja jalaga maa peal. Eesti talutool“ jaoks Liisi Jäätsi ja Maido Selgmäe filmitud materjal: Meelis Kihulane õpetab, kuidas valmistatakse puidust tooli ja koos Thea Kulliga demonstreeritakse toolipõhjade punumist. Indrek Tirrul tutvustab ERMi hoidlas leiduvaid toole ja näitab, kuidas meisterdatakse Saaremaa kuurorttooli. Samuti lisandusid kogusse näitust reklaamivad filmiklipid. Muuseumile saadeti ka mõned koostööprojektidega kogutud filmikesed, peamiselt siinsetest Ukraina sõjapõgenikest.

Ka fonoteek suurenes suuresti tänu tooliteemale – salvestati mõneminutilisi eri toolitüüpe tutvustavaid tekste ja näitusereklaame. Väljastpoolt tuli juurde üks Ukraina-teemaline lindistus. Kokku täienes muuseumi helikogu 19 uue salvestisega.

Filmikogus jätkus nii 8 kui ka 16 mm amatöörfilmide digimine.

Kokku oli 2023. aastal ERMi videokogus 1665, filmikogus 324 ja fonoteegis 838 salvestist.

Meelis Kihulane teeb tooli traditsioonilisel viisil. Kaader filmist „Puidust tooli tegemine I“. ERM V 920:1

Konserveerimisosakond: 2023

2023. aastal on saadeti konserveerimisse Mu-Isi järgi 110 eset ja korrastamisele 5894 eset, millest põhjalikumad konserveerimis- ja/või korrastustööd on tehtud 651 esemel (sh 46 eset, mis on konserveeritud Kanuti konservaatori poolt ja 157 eset on kahjuritõrje eesmärgil külmutatud). Lisanduvad esemed, mis on korrastatud enne numbri saamist, pärit erakogust (näituste või tellimustööde korral) või on tegemist muu ERMi sisulist tööd toetava materjaliga, mis vajab korrastamist või konserveerimist.

Säilitustegevus

Säilitustoiminguid teostatakse pidevalt nii hoidlates kui näitusesaalides, mis sisaldab lisaks eksponeerimis- ja hoiustussüsteemide puhastamisele ka museaalide kontrolli võimalike kahjuritõrje tuvastamiseks ja vajadusel museaalide kuivpuhastust. Kuueteistkümmes hoidlas puhastati ja kontrolliti museaale, nagu õllekannud, villased lipud, vööd, dekoratiivkangad, kardinad, vati- ja lapitekid, villased kangad, vaibakatked jt, sealhulgas raamatukogu lugemissaali ja avahoidla ning raamatukogu ja arhiivi hoidla puhastamine.

Olulise osa säilitustoimingutest moodustab museaalide pakendamine nõuetekohasesse happesest kartongist karpidesse ja ümbristesse ning vajadusel erilahendusel toetustele või karpidele spetsiaalse sisu valmistamist. Toestati ja ümbristati kasukad, talvemantlid ja poolpalitud. Samuti jätkus 2022. a alustatud toetuste valmistamine kleitidele. Uue ümbrise said ka rahvariite detailid, riuliäärekaunistused, ajalehehoidjad, käterätinagid, võtmed ja võtmehoidjad, tabad, tekstiilist kingsepatarvikud, torusallid, värvitaimed, linnamoelised jakid, EÜE vimplid, juuksevärv ja varia. Plastmasside konservaator Karoliine Bürkland teostati happelistest plastmassidest museaalide seisundi kontrolli ja valmistas vajadusel uued säilituspakendid (45 AD-testi ja 12 uut hapnikuvaese säilitusmeetodiga ümbrist). Toimused plastesemete seisundiuringud Raadi vanades hoidlates ning selgitati välja filmihoidla säilikut ümbriste vajadus.

Hoidlate ja näituste keskkonnatingimusi monitooritakse pidevalt ning andmed salvestatakse. Olulise muudatuse tõi kaasa kohvikuala kasutamine näituseks „Konrad Mägi. Seninägemata maalid“, mille puhul tuli tagada sobivad keskkonnatingimused. Jätkuvalt teostati kaks korda aastas paberisoomuka (*Ctenolepisma longicaudatum*) tõrjet hoidlates putukatõrjemürgiga pritsimise teel koostöös firmaga Rentokil.

Konserveerimine

Mahukamad korrastus- ja konserveerimistööd toimusid arhiivi ja raamatukogu materjalidega – kaardid, fotod, plaanid (422 tk). Lisaks veel Linda Petti kogu korrastamine ja konserveerimine ja Laine Sõeri 11 rahvarõivais nukkude kogu korrastamine ja konserveerimine (kasutuskogu), Heimtali 84 heegelpitsinäidise korrastamine.

Seoses näitusega „Sõnumid kolmnurgas“ saabusid ERMi rätikukavandid, mis paberikonservaatori Silli Peedoski käe all hoolikalt puhastati ja parandati. Kavandid plaanitakse järgmisel aastal kogusse vastu võtta.

Teist aastat jätkus ERMi hõbedakogu korrastustöö, mille käigus puhastati ja pakendati 75 eset. Töö jätkub ka järgmisel aastal.

Tulmest signeeriti 741 tekstiileset, korlastati ja konserveeriti Ferdinand Linnuse arhiivi, Ivi-Els Schneideri kogu ja valmistati ette digimiseks ja pakendamiseks fotonegatiive ja filmilinte (16 mm – 41 ketast; 8 mm – 99 ketast).

Fondiesemete plaanivälistest korrastus- ja konserveerimistöödest võib välja tuua A 1049:7; A 1049:13; A 1049:15 A 1049:28; A 586:106; ERM 5970; A 368:5; ERM 10512; ERM A 509:4514; 19247.

Näituste ettevalmistamine

Konserveerimisosakond on tihedalt seotud näituste ettevalmistamisega, seda nii esemete korrastamisel ja konserveerimisel kui ka esemetele sobivaima eksponeerimisviisi väljatöötamisel. Aasta vältel oldi seotud kuue näituse esemete ettevalmistamisega: „Õige keha, vale keha?“, „Nelja jalaga maa peal. Eesti talutool“, „Sõnumid kolmnurgas“, „Kellele kuulub öö?“, „Elumustrid“ ja uuendus ERMi lipusaali vitriinis. Mitme näituse ettevalmistustööd on jätk eelnevatele aastatele. Lisaks toimus ERMist väljapoole näitustele deponeeritavate esemete korrastamine ja konserveerimine.

Näitustest väärrib eraldi esile tõstmist konservaatore Mariliis Vaksi ja Indrek Tirruli ning teadur Liisi Jäätsi kureeritud

suuremahuline näitus „Nelja jalaga maa peal. Eesti talutool“, mis tutvustas talutoolide rikkalikku ja mitmekülgset lugu. Kuigi esemete ettevalmistusperiood jäi peamiselt aastasse 2022, väärrib esile tõstmist mahuka näitusekataloogi ettevalmistus ja kuraatoritööd 2023. aastal. Näituse kataloog-trükis (kujundaja Angelika Schneider) valiti 2023. aasta konkursi „25 kauneimat Eesti raamatut“ võidutööde hulka.

Alates 2022. aastast on konserveeritud ERMi kogudesse kuuluvat ampiirgarnituuri (sohva ja viis tooli), mis deponeeriti Lihula mõisa baltisaksa kultuurilugu tutvustavale püsinäitusele. Mahukad tööd puidu, kullatise ja tekstiiliga lõpetati 2023. aastal, mille tulemusena sai garnituuri terviklikkus taastatud.

Eesti talutoolide raamat-kataloogi esitlus. Fotel raamatu autorid Indrek Tirrul, Mariliis Vaks ja Liisi Jääts. Foto Anu Ansu

Koostöö ja valdkonna arendamine

Konservaatorid korraldavad ja jagavad oma teadmisi õpitubades, näiteks väikekandle valmistamine, käsitööriistade teritamine, vana puitmööbli hooldamine, raamatute parandamine ning toimub pidev eraisikute ja asutuste nõustamine alates Eestist kuni Läti Rahvusliku Ajaloomuuseumini. Jätkuvalt on ERM conserveerimisvaldkonna tudengitele populaarne praktikakoht, mille leiavad üles ka välistudengid. Nii oli aasta teises pooles Erasmuse programmi raames praktiline tudeng Saksamaalt – Rakendusteaduste ja Kunstide ülikoolist (HAWK). Jätkub tihe koostöö TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia, Pallase ja EKA tudengitega, seda nii lõputööde juhendamisel kui praktikate ja õppetöö läbiviimisel. 2023. aasta Eesti muuseumide aastaauhindade nominendiks conserveerimistöökategoorias oli ka ERM – Anette Oras ja Mirjam Ruutma – mööblikomplekti conserveerimine (ERM A 975:21, 43–47).

Osakonna töötajad on esinenud aasta jooksul nelja ettekandega konverentsidel ja

seminaridel, ilmus kolm conserveerimise ja säilitamise teemalist blogilugu ning olulisel kohal on olnud conserveerimisvaldkonda terminoloogia arendamine. Kristiina Piirisild kutsus kokku ICOM Eesti muuseumiterminoloogia töögrupi, et luua tekstiilide conserveerimise sõnastik, kus osales ka tekstiilikonservaator Mirjam Ruutma. Eve Keedus osales MuSi jaoks museaalide seisundi hindamise mudeli loomise töögrupis, mis saab loodetavasti rakendust uuendatud MuSis. Eve Keeduse eestvedamisel alustati ka näituste säilitusjuhise koostamisest, mille eesmärgiks on tagada ühtne arusaam museaalide pikaaegseks säilitamiseks vajalike tingimuste täitmisel, seda nii esemete käsitsemise, transpordi kui ka eksponeerimise kontekstis. Pidevalt tegeletakse ka conserveerimis- ja säilitusvaldkonna juhendite, meetodikate täiendamise ja väljatöötamisega. Uutest meetoditest on kasutusele võetud näiteks borohüdriidiga tsellulooskiududest tekstiilide valgendamine ja rooste eemaldamine naatriumdioniidiga.

Rätikukavandi mustrileht Silli Peedoski töölaual conserveerimist ootamas. Foto Silli Peedok

Näitused: 2023

ERMi aasta suurnäituseks oli keha kultuurilisi tähendusi analüüsiv „Õige keha, vale keha?“, mis sai ka Eesti muuseumiauhindade nominatsiooni. Kehanäituse publikuprogramm oli õnnestumine, mis lõi näituse ning ühiskonnas aktuaalsete teemad.

Näitus „Nelja jalaga maa peal. Eesti talutool“ andis värske käsitluse Eesti talutoolide mõtestamisele ning „Sõnumid kolmnurgas. Näitus Eesti 20. sajandi suveniirrätikutest“ vaatlus 20. sajandile iseloomuliku eseme tähendust.

Osalussaalis oli mitu põnevat näitust: tutvustati naiste puutööd, anti ülevaade Eesti ehtekunstist ning visuaalselt võimsat elamust pakkuv kaasaegse klubikultuuriga

kaasas käiv nööri kunsti näitus. Koostöös Konrad Mäe sihtasutusega valmis näitus „Konrad Mägi. Seninägemata maalid“, mis tõi aasta lõpus ERMi rohke külastajaskonna.

ERMi ruumides oli aasta jooksul veel enam kui 20 näitust, millest üks silmapaistvamaid oli Vadim Ischenko maalid ukraina rahvalaulude ainetel, mille ergas värvirõõm ja naivistlik kujutluslaad ühinesid rahvalaulude kurbliku sisuga. Ka ERMi püsinäitus „Kohtumised“ sai sellel aastal ukrainakeelse tõlke. Tampere avati ERMi muinasjutunäitus „Elas kord...“, mida külastas aasta jooksul üle 190 000 inimese.

Näitus „Õige keha, vale keha?“. Foto Berta Jänes

Näitused: 2023

Püsinäitused

- 1.10.2016 – Eesti kultuuriloo püsinäitus „Kohtumised“
- 1.10.2016 – Soome-ugri püsinäitus „Uurali kaja“

Suur saal

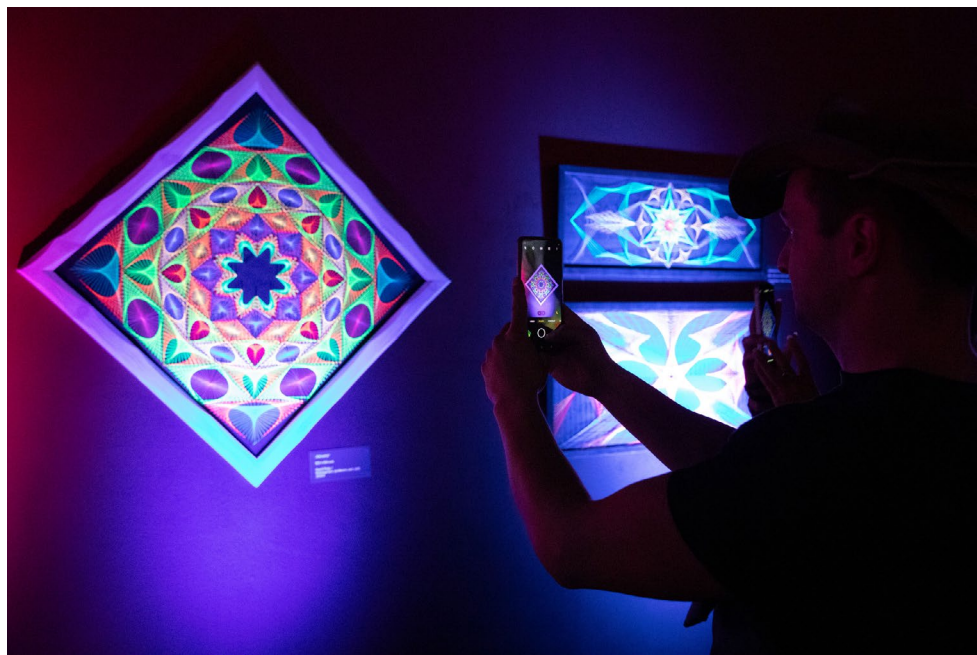
- 17.03.–28.01.2024 „Õige keha, vale keha?“. Kuraatorid Kristel Rattus, Anu Järs, Anu Kannike, Ellen Värvi, Karin Leivategija, Katrin Alekand, Mairo Selgmae, Reet Piiri, Tenno Teidearu, Terje Anepaio (Eesti Rahva Muuseum); Ingrid Ruudi (Eesti Kunstiakadeemia); Inna Jürjo (Tallinna Ülikool); Liis Ehrminger (Eesti Punane Rist); Marge Konsa, Oskar Poll (Tartu Ülikool); Toomas Gross (Helsingi Ülikool). Kujundaja Ivar Põllu.

Galerii

- 1.10.2022–29.01.2023 „Põlev mees. Peeter Mudist“. Kuraator Reet Mark, kujundaja Emma Eensalu
- 23.02.–4.12 „Nelja jalaga maa peal. Eesti talutool“. Kuraatorid Mariliis Vaks, Liisi Jääts, Indrek Tirrul, kujundajad Emma Eensalu ja Silver Rannak

Osalusaal: Tee ise näitus

- 12.11.2022–24.04.2023 „Kaasaja kuningannadelt: kiiged ja küünlalühtrid“. Kuraatorid Heidi Solo ja Epp Klimentko
- 12.05–20.08 „Elu läbi maatriksi“. Nöörkunsti imeline maailm. Kuraatorid ja kujundajad Maris Rekor ja Meelika Krutjakova
- 20.10–31.03 „Mets vastab, allikas kõnetab“. Uus rahvusliku juurega ehe. Kuraator Kärt Summatavet, kujundaja Mae Kivilo

Näitus „Elu läbi maatriksi“. Nöörkunsti imeline maailm. Foto Anu Ansu

Näitused: 2023

„Kohtumiste“ sees vahetunud näitused

- 24.02.2022 – Avatud hoidlas „Praktiline ilu. Käekotid, rahakotid, kandedotid ja lahttaskud ERMi kogudest“
- 14.12.2022–5.03.2023 „Ole valmis! Minu kriisis hakkama saamise lugu“. Koostöös Naiskodukaitse ja Päästametiga
- 14.04–31.12 „Sõnumid kolmnurgas. Näitus Eesti 20. sajandi suveniirrätikutest“. Kuraatorid Kertu Saks, Kadi Haamer, Reet Piiri, kujundaja Liina Unt

Mujal ERMis

- 20.10.2022–5.01.2023 A-fuajees Kalmer Lehepuu fotonäitus „Minu isa“. Kuraator Kalmer Lehepuu, kujundaja Reet Mark
- 6.12.2022–12.03.2023 B-fuajees „Edeva Eremiidi puutöökooli õpipoiste tööde väljapanek“. Kuraator ja kujundaja Meelis Kihulane, Epp Margna

- 10.12.2022–10.09.2023 A-fuajees Kati Kerstna „Väärtused“ I ja II. Klaasinstallatsioonid
- 8.11.2022–8.01.2023 A-fuajees fotonäitus „Mehed teevad käsitööd“. Kuraator Meelis Kihulane, ERMi näituse kujundaja Reet Mark
- 5.01–28.02 Raamatukogus „Karl Eduard Sööt 160. Elu täis tööd ja luulet“. Kuraator ja kujundaja Sirje Madisson
- 3.02–16.04 A-fuajees „Uus mütoloogia“. Olga Tobrelutsu maalid ja videod. Kuraator Erkki Juhandi, kujundaja Olga Tobrelutsu
- 1.03–21.04 raamatukogus „F. J. Wiedemanni keeleauhinna 2023. a. laureaati, keelekorraldaja ja nimeuurija Peeter Päll“. Kuraator ja kujundaja Sirje Madisson

Näitus „Sõnumid kolmnurgas. Näitus Eesti 20. sajandi suveniirrätikutest“. Foto Anu Ansu

Näitused: 2023

- 25.04–9.07 A-fuajees Urmas Viik „Tri-baalrebased“. Kuraator ja kujundaja Urmas Viik
- 24.04–2.07 A-fuajees „Kursi koolkond“. Kuraator ja kujundaja Ilmar Kruusamäe
- 15.05–15.06 raamatukogus „Eesti Rahva Muuseumile loodud postiväljaanded“. Kuraatorid Eve Aab, Arp Karm, Sirje Madisson ja Jane Liiv
- 17.05–13.07 B-fuajees „Pere pildid. Pere-kond Raua kunstikogu“. Kuraator ja kujundaja Reet Mark
- 23.05–9.07 rahvakultuuri nõuandekeskuses „Prügi uued sihid“. Tartu Ülikooli vabade kunstide professor Reet Ausi tudengite näitus. Kuraator Tenno Teidearu
- 12.07–17.09 A-fuajees „Kõndisin mööda rohelist rohtu“. Vadim Ischenko maalid ukraina rahvalaulude ainetel. Kuraator ja kujundaja Reet Mark
- 9.08–24.09 B-fuajees „Ikooni sünd“. Pavel Varunini nikerdatud vanausuliste ikoonide näitus. Koostaja ja kujundaja kunstnik Eve Valper. Koostöö Peipsimaa pärimuskeskusega
- 27.09–10.12 A-fuajees „Europe röövimine“. Kuraatorid Mark Soosaar ja Reet Mark, kujundaja Reet Mark. Koostöös Pärnu UKMiga
- 8.10.2023–8.01.2024 raamatukogus „Oskar Kallas 155“. Kuraator ja kujundaja Sirje Madisson
- 13.10–7.01.2024 B-fuajees ja kohvikus „Konrad Mägi. Seninägemata maalid“. Kuraator Eero Epner, kujundaja Mari Kurismaa. Koostöös Konrad Mägi sihtasutusega
- 21.10–27.10 A-fuajees soome-ugri eeposte aineiline plakatinäitus
- 21.11–23.11 rahvakultuuri nõuandekeskuses hüpiknäitus „Aibofolke“. Kuraator Reet Piiri

ERMi Heimtali muuseum

- 29.10–6.01 püksipaikamise konkursile saadetud tööde näitus „Lipp lipi peal, lapp lapi peal“
- 2.12.2022–6.01.2023 Anu Raua erakogus olevate jõulukaartide näitus
- 22.05–22.07 „Anu Raud. Elumustrid“ Heimtali spordihoones. Kuraator ja kujundaja Ene-Liis Semper
- 10.05–22.12 Anu Raua „Tagasivaade“. 80 aasta juubeli tähistamine ja isikunäitus Heimtali muuseumis ja rahvamajas

Näitused väljaspool ERMi

- 28.04–10.03.2024 muinasjutunäitus „Elas kord...“ / „Olipa kerran. Tarina satujen synnyystä“. Vapriikki, Tampere. Kuraatorid Katrin Sipelgas ja Jaak Kilmi, konsultandid Hanna Samola ja Risto Järv. Produktendid Marju Meriluoto, Katrin Sipelgas ja Kristjan Raba
- „Soome-ugri ja samojeedi rahvad“. 6.–31.03 Häädemeeste Keskkoolis, 30.10–30.11 Tallinna 32. Keskkoolis. Kuraatorid Svetlana Karm ja Laur Vallikivi, koordinaator Kristjan Raba

Virtuaalnäitused

- 7.02 „Caritase margid levitamisest hävitamiseni“ („Oma riik, oma mark“ 8. osa). Kuraator Eve Aab
- 18.02 „Minema visatud / Throwaway“. Kuraator Kristjan Raba, koostöös Euroopa Ajaloo Maja ja 10 muuseumiga
- 5.05 „Emale ja tema päevale mõeldes“. Kuraatorid Eve Aab, Tiina Tael, Helbe Liin ja Maret Orulaid
- 19.07 „Ametivanne, etteütlus, lampjalad“. Kuraatorid Eve Aab ja Reigo Lökk

ERMi aastaraamat

Kohanevad ja eksperimentaalsed muuseumid. Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat 64/1. ISBN 978-9916-718-02-5 (pdf). Koostajad Pille Runnel, Agnes Aljas, toimetajad Ivi Tammaru, Karin Kastehein, Tuuli Kaalep, kujundus Margus Tamm, küljendus Tuuli Kaalep, fototööd Tuuli Kaalep, Arp Karm. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum

Artiklid:

- Pille Runnel. Teadustöö ja muuseumid
- Anu Kannike, Ester Bardone. Toidupärandil põhinev arenduskoostöö: Eesti Rahva Muuseumi projekti kogemus
- Pille Pruulmann-Vengerfeldt, Giuseppina Addo, Maria Engberg, Åsa Harvard Maare, Hassan Taher. Tingens metod – asjast lähtumise meetod auditooriumide kaasamiseks
- Pille Runnel, Agnes Aljas, Jaanika Jaanits. Teadmiste koosloome ja õppimine Eesti Rahva Muuseumi osalussaalis
- Pille Runnel, Pille Pruulmann-Vengerfeldt, Krista Lepik. Miks on see eksponaat digitaalne? – Digitaalsete eksponaatide dimensioonid muuseumiruumis
- Henrik Treimo. Näituste kui teadusuuringute metodoloogia võimalused
- Susana Smith Bautista, Anne Balsamo. Hajutatud muuseumi mõistmine: muuseumi ruumide kaardistamine tänapäeva kultuuris
- Sharon Macdonald, Jennie Morgan. Mida mitte koguda? Ekspertidejärgne düstopia ja esemete üleküllus

Ülevaated:

- Eesti Rahva Muuseum 2021

Kohanevad ja eksperimentaalsed muuseumid. Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat 64/2. ISBN 978-9916-718-03-2 (pdf). Koostajad Pille Runnel, Agnes Aljas, toimetajad Ivi Tammaru, Karin Kastehein, Tuuli Kaalep, kujundus Margus Tamm, küljendus Tuuli Kaalep, fototööd Tuuli Kaalep, Arp Karm. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum

Artiklid:

- Pille Runnel. Muuseumide arendamine: kogudest külastajateni
- Jana Reidla, Ene Kõresaar, Kirsti Jõesalu. Etnograafiapärandi määratlemisest ja kogumisest Eesti muuseumides
- Jaanika Vider. Muuseumikogude potentsiaali kaardistamine päritolu-uuringute kaudu
- Krista Lepik. Aeg, sotsiaalse aja kiirene mine ja ajalised taktikad Eesti muuseumitöötajate vaates
- Birgit Prikk. Ärimudelite analüüs Eesti muuseumite näitel
- John Falk. Muuseumikülastajate motivatsiooni ja õpistiilide mõistmine
- Jane K. Nielsen. Relevantne muuseum: kuidas mõista relevantsust museoloogilises praktikas

Ülevaated:

- Agnes Aljas. Andmed ja mõju: ERMi kultuuriasutustele suunatud arendustegevus kahes kultuurisektori innovatsiooniprojekti

Ajakirjad

Journal of Ethnology and Folkloristics; Vol. 17, No. 1. The Divine, the Demonic and the Beyond in Belief, Narrative and Practice of Central and East Asia. ISSN 1736-6518 (print), ISSN 2228-0987 (online). Peatoimetaja Art Leete, toimetused Toomas Gross, Maarja Kaaristo, Pille Runnel, Taive Särg, Ergo-Hart Västriku, erinumbri toimetused Alevtina A. Solovyeva, Ilya S. Smirnov, Olga M. Mazo, Elizaveta V. Volchkova, Aglaia B. Starostina, keeleteoimetaja Daniel E. Allen, tegevtoimetaja Helen Kästik, kujundus Roosmari Kurvits, külgendus Tuuli Kaalep, fototööd Arp Karm. Väljaandjad Eesti Rahva Muuseum, Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakond ning Tartu Ülikooli etnoloogia osakond.

Artiklid:

- Alexander Panchenko. 'Ecosystems' and 'Mind Viruses' in Folklore Research: Does Folkloristics Need Memetics?
- Alevtina Solovyeva. Preface to the Special Issue: The Divine, the Demonic and the Beyond in Belief, Narrative and Practice of Central and East Asia
- Aglaia Starostina. The Saint Euplus Miracle in China: The Local Version of a Motif Complex
- Rostislav Berezkin. New Religious Teachings and Narrative Baojuan in the Late 19th Century: The Example of the Complete Recension of the Scroll of Mulian
- Ekaterina Zavidovskaya. The Cult of the Chinese God Guan Yu in the Studies of Russian Sinologists: Fieldwork Observations, Approaches, Methodology
- Elizaveta Volchkova. Death beyond Death: Jian Spirits in Chinese Popular Belief
- Mark Bender. Seeking an 'Ideal Place' in a Nuosu Origin Epic
- Ilya Gruntov, Olga Mazo. Cat Spirits in North-western China: Worship Practices, Origin, and External Relations

- Dmitrii Alekseevich Nosov. How to Defeat a Demon: The Function of the Oirat Folk Narrative about Burning the Female Devil
- Gregory Delaplace. A Concern for the Invisible: Dwelling with Sensitive Horses and Vanishing Graves in Mongolia

Ülevaated:

- Reet Hiiemäe. Book Review: Competing Ideologies in Greek Culture, Ancient and Modern
- Magdalena Slavkova. Book Review: Marian Devotion among the Roma in Slovakia

Journal of Ethnology and Folkloristics; Vol. 17, No. 2. ISSN 1736-6518 (print), ISSN 2228-0987 (online). Peatoimetaja Art Leete, toimetused Anastasiya Astapova, Toomas Gross, Maarja Kaaristo, Pille Runnel, Taive Särg, Ergo-Hart Västriku, ülevaadete toimetaja Anastasiia Karaseva, keeleteoimetaja Daniel E. Allen, tegevtoimetaja Helen Kästik, kujundus Roosmari Kurvits, külgendus Tuuli Kaalep, fototööd Arp Karm. Väljaandjad Eesti Rahva Muuseum, Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakond ning Tartu Ülikooli etnoloogia osakond.

Artiklid:

- Art Leete. Editorial Impressions: About 'Vernacular' and the Other Concepts
- Ülo Valk. The Instrumental Vernacular
- Iryna Koval-Fuchylo. Two Wars for One Life: Verbalization of Experience during the War
- Oleksandr Kolomyichuk. "I Had no Childhood": A Trauma History of Deported Ukrainians from Western Boykivshchyna
- Artūrs Pokšāns. A Post-Socialist Residential School and the Continuum of Violence
- Magdalena Slavkova. Faith and Overcoming Trauma in an Evangelical Romani Community
- Aivaras Jefanovas, Donatas Brandišauskas. Wolves as Enemy of the Soviet Sta-

te: Policies and Implications of Predator Management in Yakutia

- Meruyert Karpykovna Yegizbayeva , Mukhtarbek Karpykovich Karimov , Gulnara Bestibaevna Kozgambaeva , Ainur Kydyrgalieva Beisegulova , Natalya Yurievna Soikina. Kazakh Pregnancy, Childbirth and Childcare Traditions
- Michele Tita, Kareng Ronghangpi. The Relationship between the Karbi and the Dense Forest Environment: The Role of the Kenglong-po and Other Entities
- Kia Andell. "That Must Have Been Uncanny!" Experiences of Invisible Others in Contemporary Finland
- Bengt af Klintberg. The Baby on the Track: A Newspaper Legend with Roots in the 19th Century
- Guillem Castañar Rubio, Anastasiya Fiadotava, Liisi Laineste. "Laughter and Sex Prolong Life": Current Trends in the Humour Practices of Russian-Speakers in Estonia

Ülevaated:

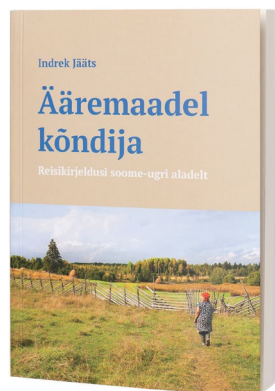
- Siarhiey Makarevich, Alexandra Forra. Living Uncertainty: The 16th Congress of the International Society for Ethnology and Folklore (SIEF)

Albumid, kataloogid, allikpublikatsioonid

Kohanevad ja eksperimentaalsed muuseumid. Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat 64. ISBN 978-9916-718-01-8. Koostajad Pille Runnel, Agnes Aljas, toimetajad Ivi Tammaru, Karin Kastehein, Tuuli Kaalep, kujundus Margus Tamm, küljendus Tuuli Kaalep, fototööd Tuuli Kaalep, Arp Karm. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum

Keeruliste aegade kiuste. Gustav Ränga päevikud 1939–1948. ISBN 978-9916-718-04-9. Koostajad Indrek Jäät, Marleen Metslaid, toimetajad Ivi Tammaru, Karin Kastehein, kujundus ja küljendus Ivi Tammaru, kaanekujundus Jane Liiv, fototööd Anu Ansu, Berta Jänes. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum

Ääremaadel kõndija. Reisikirjeldusi soome-ugri aladelt. ISBN 978-9916-718-11-7. Autor Indrek Jäät, toimetaja Karin Kastehein, kujundaja ja küljendaja Ivi Tammaru, kaanekujundus Jane Liiv, fototööd Berta Jänes. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum

Õige keha, vale keha? Näitus keha tähendustest Eestis. ISBN 978-9916-718-06-3. Koostajad Anu Kannike, Kristel Rattus, toimetaja Ivi Tammaru, kujundus Tuumik Studio. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum

Right Body, Wrong Body? Exhibition about Cultural Meanings of Body in Estonia. ISBN 978-9916-718-05-6. Koostajad Anu Kannike, Kristel Rattus, toimetaja Ivi Tammaru, kujundus Tuumik Studio. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum

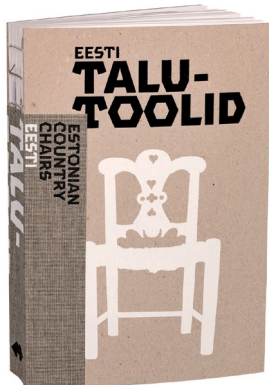
Rätik. Näituse „Sõnumid kolmnurgas” kataloog. ISBN 978-9916-718-08-7. Koostaja Kertu Saks, toimetaja Tuuli Kaalep, kujundus Profimeedia. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum

Scarfs. Exhibition „Messages in a Triangle” catalogue. ISBN 978-9916-718-09-4. Koostaja Kertu Saks, toimetaja Tuuli Kaalep, kujundus Profimeedia. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum

Pere pildid. Perekont Raua kunstikogu. ISBN 978-9916-718-10-0. Koostaja Reet Mark, toimetaja Tuuli Kaalep. Kujundus Tuumik Studio. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum

Päasukese radadel. 100 aastat hiljem. ISBN 978-9916-718-00-1. Koostaja Arvo Iho, toimetajad Indrek Jääts, Tuuli Kaalep, kujundus Ivar Tõnissoo. Väljaandjad Eesti Rahva Muuseum, Arvo Iho

Eesti talutoolid / Estonian Country Chairs. ISBN 978-9949-548-98-9. Koostajad Liisi Jääts, Mariliis Vaks, toimetaja Tuuli Kaalep, kujundaja ja küljendaja Angelika Schneider. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum

Väljaanded: 2023

Eesti Rahva Muuseumi Sõprade Seltsi väljaanne Lee 29. ISSN 1406-037X. Koostaja Sirje Madisson, toimetaja Tuuli Kaalep, kujundus ja küljendus Tuuli Kaalep, kaas Jane Liiv, fototööd Arp Karm. Väljaandja Eesti Rahva Muuseumi Sõprade Selts

Käsiraamatud ja õppematerjalid

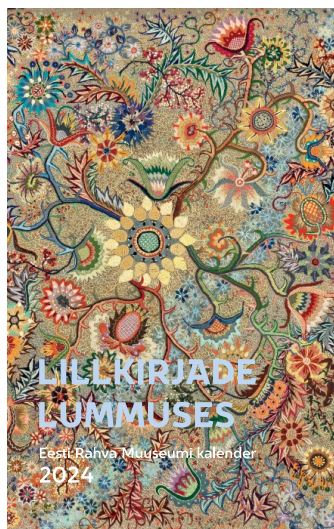
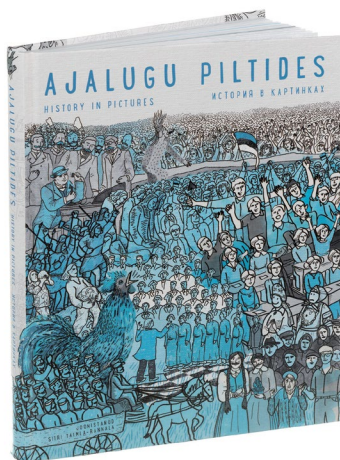
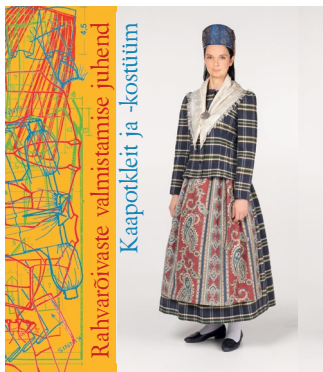
Rahvarõivaste valmistamise juhend. Kaapotkelidi valmistamine. ISBN 978-9949-548-75-0. Koostajad Ellen Värv, Age Raudsepp, toimetaja Ivi Tammaru, kujundus ja küljendus Merike Tamm, fotod Anu Ansu, Berta Jänes. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum

Ajalugu piltides / History in Pictures / История в картинках. ISBN 978-9916-718-07-0 (1. tr); ISBN 978-9916-718-12-4 (2. tr). Koostajad Anti Lillak, Virve Tuubel, Tõnno Jonuks, Piret Tánava, Liia Vijand, toimetajad Karin Kastehein, Ivi Tammaru, kujundus ja illustratsioonid Joonmeedia. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum

Teesid, teatmikud ja kalendrid

Teatmik Muuseum ootab Sinu lugu!. Koostaja Anu Järs, toimetaja Ivi Tammaru, küljendus Märt Puusta. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum

Lillkirjade lummuses. Eesti Rahva Muuseumi kalender 2024. Koostajad Jane Liiv, Reet Piiri, toimetaja Tuuli Kaalep, kujundus Jane Liiv. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum

Programm: 2023

Eesti Rahva Muuseum kinnitas 2023. aastal toimunud eripalgeliste sündmuste rohkusega oma kohta Eesti kultuurimaastikul. Kokku toimus 2023. aastal ERMis 132 etendust ja kontserti, mida külastas ca 34 500 pealtvaatajat ning 188 muud sündmust (sh konverentsid, seminarid) milles osales ca 35 500 inimest. Olime koostööpartneriteks nii kohalikul kui ka riiklikul tasandil korraldatud sündmustele.

Näituse „Õige keha, vale keha?“ mitmekülgne sidusprogramm (kontserdid, vestlusõhtud jms) leidis rohkelt osavõttu. Kultuuripealinn Tartu2024 ettevalmistavatest suurematest sündmustest toimusid ERMis Kultuurikompass ning jätkusuutlikkuse konverents koos hüpiknäituse avamisega RaKuKeses. Jaanuarikuus sai valmis ERMi miljonendale külastajale valmistatud rahva-

rõivakomplekt ning see anti üle traditsioonilisel sündmusel „ERM tantsib“, kus ka rahvarõivaste saaja jala valgeks sai.

Struktuurimuudatuste tulemusel moodustati sündmuskeskus, mis töi ühtse juhtimise alla toitlustuse ning kultuuriprogramide ja konverentside korraldusega tegelevad töötajad. Struktuurimuudatuste tuules lisandus aasta algusest ERMi töötajate hulka omaette üksusena tehnikameeskond (varem teenuseid pakkunud Teatritehnoloogia OÜ). Eraldi üksustena jätkasid näituste korralduse talitus ning teenuskeskus (pood ja infolett). Vahetus arendusdirektor ning 2023. aasta märksõnadeks said külastajatekonna arendamine ning ligipääsetavuse parandamine. Sisse viidi uus broneerimissüsteem Scorio.

Eesti floristide 5. korda toimunud ühisenäitus teistmoodi jõulukuuskedest ERMi restoranis. Foto Berta Jänes

Sündmusprogramm

Suurimad sündmused olid Rally Estonia toimumine, Eesti Põllumajandus- ja Kaubanduskoja mess, ERM on endiselt populaarne kontserdipaik – Trad!Attacki ning Terminaatori kontserdid töid täismaja ning panid meid ERMi silla-ala vastupidavust mõõtma. Aga kõigest järgemööda.

Aasta algas Autosportdiliidu aastaauhindade jagamisega, kus parimatele kihutajatele jagati välja 440 karikat ning peol osales 850 külalist. Veebruaris tähistas sotsiaalkindlustusameti 650 töötajat edukalt möödunud aastat. Rahvarohkeks kujunes ka EV 105 tähistamine nii Tartu linnapea kutsustud külalistega kui ka meie kolleegide korraldatud kontserdiga. Mai alguses vallutas muuseumi Maalehe eakate festival. Jätkasime nädalaga, kus muuseumile andsid värvi Eesti moekunstnikud ja nende uudislooming.

8. juuli oli päev, mille kirjutame ajalukku seetõttu, et meil toimus esimene Eesti-Vietnami pulm ning sillapealsest sai koostööpartnerite abiga kujundatud lilleheites kaasik. Ka 2023. aastal toimus Geenifoorum ERMis. Peale Draama festivali pöörasime ennast 3-nädalasele konverentsilainele. Toimusid mitmepäevased konverentsid ISBA (450 osalejat), REFRESH (600 osalejat) ning Balti Anestesioloogide Kongress (650 osalejat). Lisaks esmakordselt Tattoofest, Eesti Maksu- ja Tolliameti sündmus ning aasta lõpetasime väiksematele seltskondadele võimaluse pakkumisega tähistada restoranis jõule ja aastalõppu.

Toitlustusmeeskond külastas ka toidumessi Riias ning menüüs on 2023. aastast alates igapäevaselt taimetoidud. Oktoober tõi meile koostöö Eesti Micheline-tärnide koka Tõnis Siiguri ja tema meeskonnaga.

Rally Estonia toimus taaskord ERMis. Foto Jarek Jõepera

Heimtali muuseum: 2023

ERMi Heimtali muuseum elas 2023. aastal suures osas Anu Raua 80 aasta juubeli tähistamise tähe all. Juubeliaasta avasündmuseks oli Anu Raua 80. sünnipäeva tähistamine 10. mail, sellele järgnes juubelinäitus „Anu Raud. Elumustrid“. Näitusega toodi vaatajateni mitmekülgne valik Anu Raua aastakümnete jooksul valminud loomingust. Ühelt poolt oli näitus sügav kummardus Anu Rauale tema 80 aasta juubeli puhul, teiselt poolt võimalus Anu loomingus peituvate rahvakultuuri ja maaelu puudutavate teemade ning sõnumite esile toomiseks ja võimestamiseks, väärtustades maaelu ning sisendamaks inimestele maalähedase eluviisi püsimajäämise olulisust.

Anu Raua kindlal soovil korraldati näitus tema kodukohas Heimtalis, kust on pärit suur osa tema inspiratsioonist ning kus tema kodukandi kogukond on tema jaoks väga oluline. Näitus ehitati üles Heimtali Põhikoolile kuuluvas Heimtali mõisa vanas

ringtallis, kus seati kunstnik Ene-Liis Semperi kujundamisel üles 60 Anu Raua vaipa. Näitus oli avatud kaks kuud ning kokku külastas näitust pea 6000 inimest. Ringtalli näitusega ühenduses oli ka näitus „Tagasivaade“ ERMi Heimtali muuseumis, kus eksponeeriti fotosid Anu Raua lapsepõlvest ja vanematest ning käsitleti tema rolli õppejõuna, kelle juhendamisel ja eeskujul on sirgunud terve põlvkond tekstiilikunstnikke ja käsitöölisi, kes ammutavad samuti inspiratsiooni rahvapärastest. Näituse „Tagasivaade“ raames eksponeeriti muuseumi rahvamajas Eesti Vabariigi 100. aastapäevaks Anu Raua eestvedamisel kootud 100 meetrit eri kihelkondade triibustikes kaltsuvaipa. Näitust tunnustati ka muuseumide aastaauhinnadel kogukonna kaasamise auhinnaga.

Oktoobris toimus koostöös TÜ Viljandi kultuuriakadeemia ja Kõrgema Kunstikooliga Pallas Anu Raua juubelile pühendatud konverents „Pärandvara“. Konverentsi ette-

Juubelinäitus „Anu Raud. Elumustrid“ Heimtali Põhikoolile kuuluvas Heimtali mõisa vanas ringtallis. Foto Arp Karm

Heimtali muuseum: 2023

kanded käsitlesid Anu elutööst inspireerituna pärandi teemat laiemalt, selle kogumist, tutvustamist ja õpetamist. Konverentsil esinesid Anu Raud, Kadri Tüür, Valdur Mikita, Hendrik Relve, Mari-Triin Kirs, Meelis Kihulane, Evar Saar, Anu Kannike, Aet Olisaar ja Ave Matsin.

Mais taaselustati Muuseumiöö programmis kunagine Heimtali laada traditsioon. Lisaks laadale leidsid aset mitmed töötoad, rohevahetus koostöös TÜ Viljandi kultuuriakadeemia tudengite ning Pärandilinn Viljandiga ja tantsumaja Eesti Pärimusmuusika Keskuse eestvedamisel.

Traditsiooniliselt jätkusid ka sel aastal kunstikõrgkoolide tudengite rahvakunsti- ja muuseumipraktikad Heimtali muuseumis ning juulis käis muuseumis taas külas ka XXXVII Pärnu Filmifestival, mille raames näidati kolmel öhtul muuseumi rahvamajas festivali eriprogrammi.

2023. aastal suurenes koostöö TÜ Viljandi kultuuriakadeemiaga, eeskätt kultuuripärandi loovrakenduste magistriõppe tudengitega. ERMi Heimtali muuseumist sai koos kultuuriakadeemiaga üks koostööpartner Erasmus+ projektis eCHOing, mille eesmärgiks on toetada kõrgkoolide ja kultuuripärandi asutuste koostööd avatud innovatsiooni projektide loomisel. Esimeseks ühiseks ettevõtmiseks oli rohevahetus Muuseumiöö ajal, kus inimesi kutsuti üles vahetama põnevaid taimi ning kinkima osa neist ka muuseumile uue lillepeenra rajamiseks. Teiseks ettevõtmiseks oli Sokaton ehk Eesti suurim ühine sokiparandussündmus, mis toimus Viljandi Parandusfestivali käigus ning kolmandaks ettevõtmiseks on toiduklubi kohtumiste korraldamine kohalikus kogukonnas, mis leiavad aset 2024. aasta esimeses pooles.

Anu Raua juubelile pühendatud konverents „Pärandvara“. Foto Arp Karm

Muuseumipood: 2023

2023. aasta oli müügiesakonnale värvikas, mitmekülgne ja väga edukas. Aasta esimeses pooles avanes näitus „Õige keha, vale keha?“. Selle raames loodi muuseumipoodi eraldi trükistest ja meenetest väljapanek, mis mõtestasid näitusel saadud kogemust omamoodi edasi.

Kevade lõpus ja suve alguses pöörasime pilgud laulu- ja tantsupeo poole. Algas suur ettevalmistus ning paljud peol osalejad pöördusid meie poole, et peorõivaid täiendada ning esindus oli kohal nii eelneval nädalal Solarise keskuses kui ka peo ajal lauluväljakul.

Suvel ilmus ülimenukas ja põnev trükis „Ajalugu piltides“, mis sai aasta teises pooles kordustrüki. Samamoodi sai kordustrüki ERMi 2024. aasta kalender „Lillkirjade lummuses“. Sügisel ilmus ERMi uus mark,

mis on pühendatud Anu Rauale ja Heimtali muuseumile. Sügis tõi suured külastajajumbrid näitusega „Konrad Mägi. Seninägemata maalid“, sellega seotud meened ja trükised olid populaarsed.

Detsembris toimus traditsiooniline jõululaat, mis tõi kokku rohkem kui 100 kodumaist kauplejat üle Eesti. Jõululaat oli taaskord menukas ning paljud kingikotid said sisuka ja hingega tehtud täienduse.

2023. aastal oli muuseumipoes 288 aktiivset koostööpartnerit, kellest 56 lisandus jooksva aastal. Müüdi üle 37 000 toote, millest enim müüdavad olid väiksed margid, vesi, pastakad ja kukekommid. Kalleim müüdud toode oli ehtemeister Keiu Kullese Saaremaa kuhiksõlg. Kõige suurem käive oli muuseumipoes oktoobrist detsembrini.

ERMi muuseumipood. Foto Anu Ansu

Kommunikatsioon ja turundus: 2023

2023. aastal toimus palju näitusi, tuure, lisaprogrammi üritusi, seminare, mida kommunikatsiooni ja turundusega toetati. ERM liitus Eesti muuseumide digitaalse ühispileti ehk muuseumikaardiga, mis tagab selle omanikule piiramatu püsinäituste külastusõiguse. Muuseumikaardi omanike seas oli ERM Lõuna-Eesti kõige külastatavam muuseum, kus võrdluses teistega käidi ka rohkem teist ja kolmandat korda, sest muuseumil on, mida pakkuda. Muuseumikaardi külastajatest on 68% naised ning ligi 65% vanuses 35–64.

Meediakajastusi ERMi kohta oli veidi üle 2700 korra, mis annab ERMile 32. koha 10 000 enim kajastatud organisatsiooni seas.

2023. aastal toimusid mitmed olulised riiklikud visiidid – Rootsi kuningas Carl XVI Gustafi ja kuninganna Silvia riigivisiit, lisaks toimusid ERMis kohtumised välisesinduste ja suursaadikutega Soomest, Prantsusmaalt ja Norrast.

Olulised koostööpartnerid on ajakiri Muuseum, Tartu linn ja vald, Tartu2024, Visit Estonia, Puhka Eestis ja Tartu Maraton. Perede sihtrühma kasvatamiseks jätkati Tartu ja Tartumaa asutuste ühispakkumistega. Tartu ja ERMi kui mitmekülgse konverentsiturismi sihtkoha reklaamimiseks liitus ERM Eesti Konverentsibürooga. Suvistel Tartu sündmustel võeti osa ka kampaaniaga „ERM tuleb linna“, kui tutvustati muuseumis toimuvat Autovabaduse puiesteel ja Jõekontsertidel, koos Tartu muuseumidega osaleti novembris hapukurgikampaanias, mis kutsus vaikselt hooajal inimesi muuseumidesse. Oluliseks partneriks on Eesti Rahvusringhääling, kellega koostöös toimusid „Prillitoosi“ saates muuseumikülastused ning saatesari „Eesti (täielik ja kontrollitud) ajalugu“ kasutas Eesti ajaloo ülevaadete andmisel „Kohtumiste“ püsinäitust ja tegelussaali.

Terevisiooni saaterühm tegemas ERMi 114. sünnipäeval otsesaadet ERMi näitustelt. Foto Arp Karm

ERMi Sõprade Selts: 2023

2023. aasta oli nii Eesti Rahva Muuseumil kui tema sõprade seltsil täis huvitavaid töid ja põnevaid kohtumisi. Seltsi liikmed jätkasid aasta jooksul muuseumis vabatahtlike abilistena, korraldasid kultuuriüritusi ja näitusi, toetasid kirjastamises, korrasid muuseumiga seotud kultuuriloolisi objekte ning jagasid oma kanalites (seltsi listis ca 700 liiget üle ilma) teavet muuseumis ja seltsis toimuvast. Seltsi liikmete arv kerkis üle 1780, millest tegevliikmeid on üle 900.

Koostöös Tartu linnavalitsusega korraldatud annetusaaktsioon Fr. R. Kreutzwaldi hauptplatsi korrasustöödeks Raadi surnuaial tähistamaks suurmehe 220. sünniaastapäeva, tõi annetusi ligi 4500 eurot. Jätkus koos-

töö Tartu Ülikooli ja teiste teadusasutustega, Soome muuseumide ümber koondunud seltsidega, Londoni Eesti Seltsi, Tšehhi Eesti Klubi, Mikkeli Eesti Seltsi ja teiste kultuuri-seltsidega nii Eestis kui ka välismaal.

Selts jätkas muuseumi ajaloo ja inimestega seotud näitustega raamatukogus, toimus Oskar Kallase 155. sünniaastapäeva puhul Soome-Eesti ühisfilmi „Põletav armastus. Palava rakkaus“ vaatamine ja seminar.

Emakeelepäevade järjepideva korraldamise eest ERMis pälvis ERMi Sõprade Selts 14. märtsil 2023 tänukirja haridus- ja teadusministeeriumis toimunud keeleteo tänuüritusel.

Seltsi vabatahtlikud Muuseumiööl. Foto Sirje Madisson

ERMi Sõprade Selts: 2023

Jätkus seltsi aastatepikkune koostöö kirjandusfestivaliga Prima Vista ja koos muuseumiga oli selts 15. korda Tartu linna jaanitule peakorraldaja. Kaheksatunnisest programmist sai osa üle 12 000 tartlase ja nende külalise. Öhtul süütasid Viljandist Tartusse jõudnud võidutulest Tartu jaanilõkke linna napea Urmas Klaas ja ERMi Sõprade Seltsi juhatuse esimees Art Leete. Pidul jätkus ansamblitega Svjata Vatra, Legend ja Nedsaja Küla Bänd. Toetajad ja koostööpartnerid olid Tartu linn, ERM, ERMi Sõprade Selts, Transpordiamet, Päästeamet, Kaitseliidu Tartu malev, Puiduplats OÜ, Aida Talu OÜ ja seltsi vabatahtlikud.

Seltsi liikmete omavahelisi kontakte, otsest suhtlemist ja üheperetunnet toetavad igal aastal toimuvad kultuurireisid, mis on viinud huvilised enam kui 40 maale. 2023. aasta maikuus käidi koos Hispaanias ja augustis viis tee naabrite juurde Kuramaale. Eriti emotsionaalne oli kohtumine UNESCO kaitse all oleva rahvakillu suitidega, kelle kohta saime otse autorilt Dace Nastevičalt ERMi raamatukogule kingituseks neli trükist suitide kohta. Kokku käis aasta jooksul kultuurireisidel üle 100 seltsi liikme. Lisaks peeti jõulupidu Rāpinas.

ERMi esimese püsinäituse avamise 100. aastapäevaks Eesti Posti välja antud tervikasja „ERM Raadil 100“ esitlusele oli taustaks näitus „Eesti Rahva Muuseumile loodud postiväljaanded“. Foto Arp Karm